

LA CRISI ES PERLLONGA I CAL COMENÇAR L'AVALUACIÓ DELS DANYS

Aquest número 12 de **Panorama Sociolaboral GADESO (PSG)** inclou la lectura comentada* dels informes i estudis que s'han publicat sobre el mercat laboral des del tancament de l'11 (31 de març 2013) fins a la finalització de la recollida d'informes per fer aquest (22 de juliol 2013). Com és habitual, hem posat especial atenció a tot allò que fa referència a les Illes Balears, però sense perdre de vista l'àmbit estatal i, fins i tot, més enllà.

Des de la **Fundació Gadeso** insistim en la necessitat democràtica d'una diagnosi compartida de la situació econòmica i social, que pugui donar peu a polítiques d'acords davant la constatació de la **prolongació de la crisi i l'agreujament d'alguns dels seus efectes**. No obstant, sembla que la lògica política i institucional és una altra. El que predomina és la confrontació, el regateig en curt, el retorçament de la dada (n'hi ha que ja veuen símptomes de recuperació econòmica i social!). Tanmateix les evidències, que palesen la majoria d'informes inclosos en aquest **PSG**, ens indiquen que estem lluny de sortir-ne de la situació d'aquesta desfeta socioeconòmica. En aquest sentit, cada cop és major la preocupació pel com en sortirem d'aquesta crisi. Quants drets socials s'hauran perdut? En quina situació quedarà l'altra hora ascendent classe mitjana? L'atur i la pobresa relativa seran un a compte estructural? ... Precisament a la **Fundació Gadeso** hem fet una primera reflexió sobre aquest possible escenari post crisi en el llibre "**CAP A ON ANAM? Els ciutadans de les Illes Balears**".

Com sabeu, és habitual que el **PSG** plantegi les conclusions i propostes que la Fundació Gadeso considera més adients. Avancem la que considerem més rellevant: **Segons la majoria de les previsions, la recuperació econòmica, i la conseqüent creació d'ocupació, no s'albira fins a final de l'any 2013 o del 2014. Independentment del quan finalitzi l'actual etapa recessiva, el que importa és el com en sortirem de l'actual crisi. Cal, idò, fer una primera avaluació dels danys provocats. Pel que fa a les Illes Balears, tot indica que la crisi està accentuant la macro especialització de l'economia balear en el turisme (impulsada per la manca de competència) i alhora accelera la dualització social: un alt atur de llarga durada esdevé en estructural, baixa la taxa i la intensitat de la protecció de les persones aturades, creix el nombre de persones ocupades en situació de subocupació (treballadors pobres) i el teixit empresarial segueix deteriorant-se en quantitat, qualitat, diversificació i robustesa tecnològica.**

1.- ELS INFORMES DE L'ANY 2012

Aquests darrers mesos hi ha hagut una considerable producció d'informes referits a l'any 2012. Començarem amb un clàssic de gran importància: [l'informe anual del Banc d'Espanya](#) que en el capítol cinquè titulat "L'ECONOMIA ESPANYOLA" realitza una exhaustiva anàlisi del mercat laboral espanyol. Allò que més convé retenir és que **l'ocupació va registrar un acusat descens** (molt superior al de l'any anterior), **del 4,4% en el conjunt de l'any 2012**, la qual cosa va situar la taxa d'ocupació en el 55,4%, gairebé dotze punts per sota del seu nivell en 2007.

A més a més, el Banc d'Espanya incorpora tot un seguit d'informacions que fan aconsellable llegir amb atenció aquest apartat del document. A tall d'exemple, assenyalem els següents: 1) L'ocupació de les branques de no mercat, que tingueren una reculada del -3% (singularment, va retrocedir el número d'assalariats del sector públic amb contracte temporal: un -24 %). 2) L'agreuiment de l'atur de llarga durada, que va situar-se en el 52,4% del total d'aturats, sent especialment elevada la seva incidència en els col·lectius de major edat i menor nivell de formació. 3) Des de 2008 han desaparegut al voltant del 7% de les empreses existents al començament de la crisi. 4) S'ha intensificat el flux de sortida de població estrangera associat a la manca d'expectatives laborals. I 5) L'elevat grau de deteriorament del mercat de treball va impulsar un major ajust a la baixa dels salaris.

Un altre informe ja tradicional en aquestes d'aquestes dates és [l'Informe del Mercado de Trabajo Estatal](#) que publica el SEPE (l'antic INEM). L'informe es basa en els registres dels diferents serveis públics d'ocupació i, per això reflecteix el descens, en finalitzar l'any 2012, d'un 2,30% de registres en el SOIB de persones oficialment aturades a Balears. Val a dir però, que no tota persona aturada està inclosa en el col·lectiu d'atur registrat (vegeu [Claus per entendre el mercat de treball 2](#)).

En qualsevol cas, allò més destacable de l'informe del SEPE -i menys conegut- és que la taxa de mobilitat illenca és d'un 9,0%, sent major la taxa de contractes realitzats a Balears a persones procedents d'altres CCAA que a l'inrevés (taxes 10,3% i 7,6% respectivament). En el rànquing autonòmic, **Balears lidera el descens de prestacions de desocupació (-4,71%)** i, alhora, **només el 3,32% de les persones registrades com a aturades va participar en algun servei relacionat amb les Polítiques Actives d'Ocupació** (el 2,79% si parlem d'accions de formació).

Un tercer document d'àmbit estatal és l'Informe InfoJobs-ESADE titulat "[Estado del Mercado Laboral Español](#)". El major valor d'aquest treball és l'aportació d'una anàlisi de l'estat del mercat laboral segons l'activitat registrada en InfoJobs, és a dir, des de l'activitat d'una empresa privada d'intermediació laboral. En aquest sentit té interès saber, per una banda, que **el salari màxim ofert a Balears va baixar l'any 2012 un 7,78% en relació a l'any anterior** (InfoJobs va oferir un salari màxim de 21.760 €/any), i per una altra, que els illencs i illenques manifesten una baixa predisposició a inscriure's en ofertes de fora de Balears i, alhora, es manté el caràcter de la CAIB de receptora d'ocupació d'altres CCAA.

Acabem aquest apartat amb un document clau: L'[Informe sobre el mercat de treball de les Illes Balears de l'any 2012](#) elaborat per l' Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB) del Govern de les Illes Balears. Allò que consideram més rellevant d'aquest treball és:

- **El considerable increment del ritme de les emigracions.** En el 2011, han deixat les Balears un total de 13.858 persones, un 71,3% més que l'any anterior. El 89,5% dels emigrants són estrangers, però el nombre d'espanyols que decideix partir ha crescut un 71%.
- **Es manté el ritme de caiguda del nombre d'empreses.** L'any 2012 acabà amb 2.089 empreses menys (-2,4%) respecte del 2011, disminució superior a la del conjunt d'Espanya (-1,6%), segons el DIRCE (*Directorio Central de Empresas-INE*). Segons dades de la TGSS la reducció del nombre d'empreses amb afiliats és de 566 (-1,4%).
- **La població activa de les Balears creix** un 2,6% en termes interanuals. El motiu principal és la reducció del nombre d'inactius (-3,2%).
- **La taxa d'activitat de les Balears és del 66,6%.** És la taxa més alta del conjunt d'Espanya i se situa un 6,6% per sobre de la mitjana nacional.
- L'ocupació presenta un lleuger creixement en termes interanuals, segons les dades de l'EPA (0,9%), però **segons afiliacions a la Seguretat Social l'ocupació se situa en negatiu** (-2,3%).
- **Augmenta l'atur registrat.** L'any 2012 es tancà amb una mitjana de 87.544 persones en situació d'atur registrat, xifra un 5,1% superior a la del 2011.
- **Es consolida el canvi en el perfil de les persones que romanen a les llistes de l'atur.** Al contrari que en els primers anys de la crisi, ara els majors creixements es donen entre les dones, les persones de més de 55 anys i les de nacionalitat espanyola. Baixa l'atur entre el col·lectiu de persones més joves per segon any consecutiu, com també entre els estrangers.
- La taxa d'atur se situa en el 23,3% a les Balears. **L'augment de la taxa d'atur femenina durant el 2012 fa que, després de tres anys, es torni a situar per sobre de la masculina.** La taxa d'atur juvenil assoleix el 49,2% a les Illes Balears.
- **L'11,3% de les llars illenques tenen a totes les persones actives en situació d'atur.**
- **Atur llarga durada** (percentatge de persones en atur registrat durant més de dotze mesos) **assoleix el rècord del 30%.**
- **Els costos laborals baixen més a Balears que al conjunt d'Espanya.** El salari mensual mitjà de les Balears el 2012 fou de 1.743,35 €, un 7,4% inferior a la mitjana estatal (1.883,54 €). Respecte al 2011, els salaris baixen a Balears un 1,6%, mentre que al conjunt d'Espanya només ho fan en un 0,6%.
- **Les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb l'índex de sinistralitat laboral més elevat** (3.843 accidents per cada cent mil treballadors amb les contingències cobertes).

2.- LA CONJUNTURA DE 2013

Pel que fa la conjuntura d'enguany, s'han publicat diversos treballs, tant referits al primer trimestre com al sis primers mesos de l'any. Començam pels trimestrals:

L'associació d'empreses de prestació de serveis professionals d'ocupació (intermediació, ETT, selecció de personal, etc.) ASEMPEO ens ofereix el seu [Informe Regional](#) que posa de manifest que a **Balears la taxa d'activitat de intermediació de les ETT és baixa però superior a la del SOIB** (pag. 21). En quan a la "fitxa" de Balears (pag. 33) val la pena reparar en el **gran pes de l'atur de llarga durada sobre el total de població aturada**.

Comentarem ara un altre clàssic d'aquesta publicació: Les [Dades trimestrals del Mercat de Treball de CCOO de les Illes Balears](#) que, com és habitual, fa un anàlisi molt acurat -i allunyat de l'ortodòxia analítica dominant- del nostre mercat laboral. De entre les moltes informacions que aporta en ressaltam tres:

- 1) El concepte i la quantificació de la població ocupada subocupada: Durant el primer trimestre de l'any 2013 **el nombre de persones ocupades en situació de subocupació és de 54.100 (un +50% en comparació al primer trimestre de l'any 2008)**. Val a dir que aquest creixement de la subocupació s'ha produït fonamentalment per l'increment de l'ocupació parcial, especialment femenina.
- 2) **L'atur de llarga durada afecta en el primer trimestre de l'any 2013 al 37,8% de les persones desocupades (63.900)**. Tot i que el percentatge és similar al de l'any 2012, l'atur de llarga durada s'ha incrementat en +3.300 persones (+5,4%).
- 3) Aproximadament **el 85% del autònoms i autònomes de Balears no tenen cap assalariat a càrrec**.

Un tercer informe trimestral és el [Boletín Trimestral del Mercado de Trabajo \(BTM\)](#) del SEPE que ens permet una visió ràpida de les principals magnituds laborals del conjunt d'Espanya i un breu –però molt útil- resum legislatiu en matèria sociolaboral dels primers tres mesos de l'any 2013.

Per a l'anàlisi de la primera part de l'any és fonamental l'Informe de [Conjuntura econòmica de les Illes Balears](#) que recentment ha publicat el Govern autonòmic. Aquest informe –que inclou una interessant monografia titulada "**Estudi dels mercats emissors turístics més dinàmics a les Illes Balears**"- és, sens dubte, el més optimista del conjunt de treballs que s'inclouen en aquest *Panorama Sociolaboral GADES0 (PSG)*. Segons les anàlisis del Govern, per un costat, l'economia balear evita la recessió amb un creixement en el primer trimestre del 2013 igual al del darrer període del 2012, front la recessió a nivell nacional, i per l'altre, el mercat laboral de les Illes Balears consolidaria al començament del 2013 la tendència positiva iniciada en el darrer trimestre del 2012.

Sense tenir en compte el procés migratori i ignorant el fenomen de "l'atur desanimat" o que, arreu d'Europa allò que val per mesurar l'atur són les dades de l'EPA, aquest informe afirma sense embuts que el nombre d'aturats del mes de maig disminueix un 7,7% respecte d'un any anterior i encadena set mesos consecutius de baixades. No obstant els autors i autores d'aquest informe no es poden estar d'afirmar: (a) **Que els indicadors de la inversió mostren un retraïment generalitzat** i (b) **Que els contractes del mes de maig registrats a Balears mostren un notable augment**,

però ho fan de manera més accentuada els contractes fixos discontinus i els de temps parcial.

Per acabar aquest apartat de la conjuntura farem referència als [Indicadors InfoJobs de juny](#) i a la [seva anàlisi](#). Allò més rellevant és que Balears es manté com la Comunitat Autònoma amb més capacitat d'atracció de candidats, en relació amb les persones que abandonarien les illes a la recerca de treball, és a dir, **sembla que en plena temporada turística es genera certa ocupació que no es aprofitada per reduir l'atur de llarga durada illenc.**

3. INFORMES MONOGRÀFICS

Aquestes darreres setmanes el SEPE (antic INEM) ha publicat els seus monogràfics anuals -sempre ho fa amb un poc de retràs ja que són informes referits a l'any 2012- de [dones](#), [joves](#), [persones estrangeres](#), [persones amb discapacitats](#) i [majors de 45 anys](#). Són informes imprescindibles per conèixer què passa al mercat laboral del conjunt d'Espanya i de Balears en particular. Tot i que l'àmbit general dels informes impedeix detallar les dades autonòmiques, cal assenyalar que:

- 1) Balears manté la taxa mínima (86,30%), però amb gairebé quatre punts percentuals més que en 2011, d'afiliació femenina a la Seguretat Social en el règim Especial d'Empleats de Llar.
- 2) Els beneficiaris illencs de prestacions de desocupació joves menors de 30 anys només arriben al 16,22% del total de les persones parades amb cobertura de prestació de desocupació.
- 3) A les illes el nombre de beneficiaris estrangers amb subsidis per desocupació és superior al de perceptors de nivell contributiu.
- 4) Mentre que la contractació en Balears del col·lectiu de discapacitats és del 0,87%, l'atur registrat d'aquest col·lectiu no deixa de créixer.
- 5) Balears es situa en la banda baixa del rànquing autonòmic de persones majors de 45 anys aturades de llarga durada. Estam entre les CCAA que no arriben al 48%

Concloem aquesta part de treballs monogràfics amb dos ben interessants i, alhora, amb una temàtica poc freqüent. El primer és l'[Informe anual sobre la flexibilitat laboral i ocupació 2013](#) que, per primer cop, publica la multinacional de treball temporal i de serveis de recursos humans *RANDSTAD*. Aquest treball ens permet observar que el fenomen de la flexibilització laboral, entesa com a treball temporal i precari, no és un assumpte exclusivament espanyol. Se'ns presenta una anàlisi molt centrada a Europa -encara que no exclusivament- del treball temporal i, alhora, corrobora alguns trets específics de l'Estat Espanyol: Primer, que a Espanya, el treball temporal es sustenta essencialment en els contractes de durada determinada directament amb l'empresa, ja que l'ús d'Agències de Treball Temporal (ETT) segueix sent limitat. Segon, que **la funció de “trampolí” o “passarel·la” cap a l'ocupació estable que sol tenir el treball temporal és limitada a Espanya i acaba en el que es coneix com un mercat laboral dual o segmentat**. Tercer, que **l'ocupació a temps parcial**, que a Espanya i d'acord a la definició d' Eurostat, ha

passat d'un 11,9% l'any 2008 sobre el total de l'ocupació, a un 14,8% en 2012, **és molt majoritàriament no desitjat**.

El darrer monogràfic és una publicació de CCOO de les Illes Balears: "[QUADERNS ESTADÍSTICS: Prestacions per desocupació i taxes de cobertura](#)", un treball amb abundant i detallada informació sobre aquest assumpte i de lectura molt recomanable. A tall de resum val a dir que segons aquest informe **baixa la taxa i la intensitat de la protecció de les persones aturades** ja que "al mes d'abril del 2013 la taxa de cobertura de les prestacions per desocupació ha estat del 66,3%. Per comparació a l'abril de l'any anterior la taxa baixa -1,6 punts percentuals. Respecte a l'any 2011 el descens es situa en -5,2 punts. La intensitat [al mes d'abril d'enguany] de la cobertura (proporció de prestacions contributives sobre el total de prestacions) és del 45,4%. Per comparació al 2012, la intensitat de la cobertura baixa en -2,5 punts percentuals. Entre l'abril del 2011 i l'abril del 2013 el descens acumulat és de -2,3 punts percentuals".

4.- INFORMES SECTORIALS

Pel que fa a estudis sectorials, la producció és tan magra que ens hem de limitar a un únic treball: El [Barómetro de la Rentabilidad y Empleo de los Destinos Turísticos Españoles. Enero a Mayo de 2013](#) d'EXCELTUR. L'informe conclou que l'evolució en l'acumulat gener-maig de 2013, respecte al mateix període de 2012, de les destinacions urbanes espanyoles ha tingut un balanç positiu en els seus indicadors de rendibilitat socioeconòmica. Però i afegeix que, encara que els resultats cal analitzar-los amb cautela, la majoria de les destinacions vacacionals que han registrat una notable millora en els indicadors de rendibilitat socioeconòmica es troben, principalment, en els arxipèlags de Balears i Canàries. No obstant això **aquesta millora de la rendibilitat no s'ha traslladat amb la mateixa intensitat en creació d'ocupació** (Palma +3,4% en RevPAR i -1,3% en ocupació).

5.- PERSPECTIVES

Els nostres lectors saben que a **PSG** donam molta importància a la literatura sobre perspectives de futur del mercat laboral en general i, molt particularment, de l'illenc. En aquest mesos s'han publicat quatre documents d'interès. El primer dels treballs disponibles en aquest sentit és el ja comentat [Informe anual del Banc d'Espanya](#) que no conté, precisament, unes previsions positives per al conjunt de l'Estat Espanyol. El BE preveu per 2013 una lleugera moderació dels descensos de l'ocupació, que, en tot cas, **no auguren una creació neta d'ocupació a curt termini**. Alhora pronostica un creixement de preus similar a l'any 2012 però en un context de reducció de l'augment salarial i de limitació del consum com a conseqüència de la caiguda de la renda de les famílies, l'elevada taxa d'atur i el manteniment d'unes condicions estrictes de concessió de crèdit.

El segon informe de perspectives és també d'àmbit espanyol, però amb una perspectiva del sector turístic per a la temporada d'estiu de 2013. Es tracta de l'[Observatorio de la Industria Hotelera Española](#) que elabora la Consultora *PWC* per la CEHAT (Confederación Española de Hoteles y Alojamientos Turísticos). La principal conclusió que s'extreu d'aquest treball es que **s'observa un cert pessimisme en les expectatives dels agents del sector per 2013, basat**

principalment en les males previsions en el nombre de pernотacions, dies d'estada mitjana i rendibilitat esperada per a aquesta temporada.

El tercer informe a analitzar és el ja citat Informe **InfoJobs-ESADE** titulat "[Estado del Mercado Laboral Español](#)" que, als efectes d'aquest apartat de previsions, ens indica que **les ocupacions emergents i amb majors oportunitats són perfils professionals amb bona formació i un considerable grau d'especialització**, com ara, programadors de HTML5 i d'aplicacions per a mòbils, comercials especialistes en eficiència energètica o enginyers especialistes en energia.

Acabam amb un treball referit a les Illes Balears: L'[informe del primer semestre 2013 del Servei d'estudis del Grup BBVA](#) que preveu per 2013 una continuïtat del deteriorament de l'activitat, que no obstant això, serà inferior a l'observat l'últim trimestre de 2012. Concretament, en l'escenari més probable, s'espera que després de la lleu contracció del PIB de 2012 (-0,3%), l'economia balear continuï en recessió en 2013, registrant una caiguda que s'estima en el -0,4%.

Val a dir que aquest informe recorda que l'anomenada primavera àrab ha produït un estoc transitori de turistes cap a les illes, lligat a les circumstàncies de països com Tunísia i Egipte. És a dir **s'ha produït una disminució del paper dels competidors del Magrib que no es mantindrà *sine die*.**

6 .- INFORME RECOMANAT

En els darrers *PSG* solem suggerir la lectura d'un informe d'àmbit estatal, europeu o internacional que tingui relació directa o indirecta amb el món laboral i que, per les raons que siguin, no s'ha inclòs en els apartats anteriors d'aquesta publicació. En aquesta ocasió pensam que l'elecció és molt escaient: el document "[Prestaciones justas para tiempos de crisis](#)" de la *Fundación 1º de Mayo* que ens parla del deteriorament de las prestacions per desocupació.

7 .- CONCLUSIONS I OPINIÓ DE LA FUNDACIÓ GADESO

Amb la recopilació d'informacions i anàlisis inclosa en aquest número de *Panorama Sociolaboral GADESO* hom pot afirmar que **estem lluny de sortir de la situació de crisi econòmica i social iniciada l'any 2008**. No s'albira cap previsió de recuperació econòmica i conseqüentment de creació d'ocupació a curt termini. No obstant això, comença a haver-hi necessitat de fer una primera avaluació dels danys provocats en aquests cinc anys de crisi.

Sembla adient senyalar, al manco, els següents elements per aquesta avaluació:

- **S'accentua la súper especialització turística de l'economia balear** fins a un extrem que qualsevol política orientada a incentivar una certa diversificació sembla una quimera. De moment, no hi ha pla regional d'indústria, ni de construcció-rehabilitació i el pla balear de R+D+i va molt endarrerit. Aquesta política de "*posar tots el ous en el mateix paner*" comporta evidents riscos de futur. Cada cop són més els estudis i els analistes que ens recorden dues coses fonamentals: 1.- Que turísticament estem vivint unes temporades amb una impressionant disminució del paper dels mercats competidors del Magrib,

però que aquesta situació de manca de competència no serà eterna. 2.- Que es consoliden el que a PSG hem anomenat “escenaris de creixements turístics amb minsos creixements de l’ocupació laboral”.

- **El teixit empresarial segueix deteriorant-se** en quantitat, qualitat, diversificació i robustesa tecnològica. No basta fer polítiques retòriques a favor de l’emprenedoria i, alhora, fer polítiques sectorials concrets (a tall d’exemple, legislació turística i política de comerç) que desincentivin molts projectes empresarials nous i autòctons.
- **Augmenta l’estacionalitat del mercat laboral illenc.** L’espectacular augment de persones amb relacions laborals de fixos discontinus apunta a que cada cop hi ha més sectors econòmics -a banda del turístic- que organitzen la seva activitat econòmica amb períodes anuals d’inactivitat. És un model que incorpora un element d’ineficiència econòmica (capital físic improductiu una part de l’any) i un altre de risc de insostenibilitat pressupostària (la dinàmica de prestació de desocupació per al treball *fix discontinu* té un cost molt important). En qualsevol cas, l’estacionalitat laboral a Balears s’ha extremat tant que els estirabots estacionals d’ocupació no tenen gairebé cap incidència en la reducció de l’atur de llarga durada.
- **S’està produint una gran pèrdua de capital humà** amb l’acceleració del procés d’emigració i la baixa participació de les persones aturades en algun servei relacionat amb les Polítiques Actives d’Ocupació, especialment formatives. Alhora Balears segueix sent receptora de ma d’obra d’altres comunitats autònomes i, val a dir, que aquesta “immigració laboral” no és només per a ocupacions amb baixa qualificació, ans al contrari, sembla que el nostre mercat laboral no està preparat per donar resposta a les exigències de ocupació emergent que requereixen bona qualificació i especialització.
- **La inclusió en el mercat laboral no garanteix la plena inclusió social.** La política d’impuls a una competitivitat amb baixos costos laborals i el creixement dels col·lectius de subocupats (a temps parcial, autònoms involuntaris i econòmicament dependents, treballs súper estacionals, etc.) fa que cada cop sigui més gran la cohort de persones amb condicions salarials inferiors al mileurisme que, alhora, han de fer front a una política de retallades en els serveis públics bàsics i de copagaments en qüestions no elegibles, com ara, els medicaments, l’ habitatge o l’ ensenyament.
- **Avancem cap una societat més dual.** L’atur de llarga durada s’apropa al 40% de les persones desocupades i el percentatge de llars illenques que tenen a totes les persones actives en situació d’atur es gairebé del 12%

En conclusió, insistim en una idea central: És l’hora d’iniciar el recompte dels danys que està provocant la crisi i les polítiques que s’apliquen per teòricament surtin-ne. Des de la Fundació GADESO hem fet la nostra aportació a aquesta reflexió amb la publicació del llibre “**CAP A ON ANAM? Els ciutadans de les Illes Balears**” (que podeu llegir a www.gadeso.org). Tant de bo hi hagi moltes altres aportacions per a aquest urgent debat del com sortim d’aquesta crisi, que és econòmica, social, ecològica i democràtica.